

Vít Škaryd

Přehled držitelů polenského panství

Polná vznikla jako strážní hradiště a trhová ves na rozhraní Čech a Moravy pravděpodobně ve 12. století. Místo, ležící na přímé trase mezi Prahou a Brnem uprostřed Vysočiny mezi kopci a lesy, skýtalo výhodnou polohu pro bezpečný odpočinek. Polenský hrad se záhy stal strategickým místem pro držitele panství. V první polovině 13. století zde byl postaven kostel Matky Boží, darovaný r. 1242 řádu Německých rytířů. Díky tomu, že se Polná nacházela na českomoravské hranici, kudy procházely důležité obchodní stezky se zde rozvíjel obchod.

První písemná zmínka o Polné je ze 7. července 1242. Tehdy český král Václav I. podepsal na hradě Křivoklátě listinu, která obsahovala rozsáhlé obdarování velmože Jana z Polné, syna Zbyslava z Bratčic. Ten se stal prvním majitelem polenského panství. Od té doby se na Polné střídaly významné šlechtické rody.

ČÍSLO POŘADÍ	PÁNI NA POLNÉ	OD ROKU	DO ROKU
	<i>Páni z Polné</i>		
1.	Jan I. z Polné (původně z Bratčic)	asi 1220	1250?
2.	Jan II. z Polné (původně z Dobřan)	1250?	1282?
3.	Záviš z Polné	?	1300?
4.	Vikard z Polné	?	1320?
	<i>Páni z Lipé</i>		
5.	Jindřich z Lipé	1320	1329
6.	Berthold, Jan, Jindřich z Lipé	1329	1346
7.	Čeněk z Lipé	1346	1356
	<i>Páni z Pirkštejna</i>		
8.	Ješek Ptáček z Pirkštejna	1356	1389
9.	Jan Ptáček z Pirkštejna	1389	1427
10.	Hynek Ptáček z Pirkštejna	1427	1444
11.	Žofie Ptáčková z Pirkštejna	1444	1463
	<i>Páni z Kunštátu, páni z Lípy</i>		
12.	Viktorin z Kunštátu	1463	1467
13.	Burian Trčka z Lípy	1467	1468
14.	Viktorin z Kunštátu	1468	1468

	<i>Páni ze Šternberka</i>		
15.	Zdeněk Konopištský ze Šternberka	1468	1476
16.	Jaroslav a Zdislav ze Šternberka	1476	1479
	<i>Páni z Kunštátu</i>		
17.	Viktorin z Kunštátu	1479	1486
18.	Jan Boček z Kunštátu	1486	1504
19.	Hynek Boček z Kunštátu	1504	1515
	<i>Páni z Lípy</i>		
20.	Mikuláš ml. Trčka z Lípy	1515	1516
21.	Burian Trčka z Lípy	1516	1522
22.	Jan st. Trčka z Lípy	1522	1538
	<i>Páni z Valdštejna, páni z Hradce</i>		
23.	Karel z Valdštejna a Eliška z Postupic	1538	1553
24.	Kateřina z Valdštejna a Zachariáš z Hradce	1553	1585
25.	Anna Hradecká ze Šlejníc	1585	1589
26.	Adam II. z Hradce	1589	1596
27.	Jáchym Oldřich z Hradce	1596	1597
	<i>Páni ze Šenfeldu</i>		
28.	Hertvík Žejdlíc ze Šenfeldu	1597	1602
29.	Rudolf Žejdlíc ze Šenfeldu	1602	1622
	<i>Páni z Ditrichštejna</i>		
30.	Kardinál František z Ditrichštejna	1623	1636
31.	Maxmilián z Ditrichštejna	1636	1655
32.	Ferdinand Josef z Ditrichštejna	1655	1698
33.	Leopold Josef z Ditrichštejna	1698	1708
34.	Walter Xaver František z Ditrichštejna	1708	1738
35.	Karel Maxmilián z Ditrichštejna a Pruskova	1738	1781
36.	Karel Jan z Ditrichštejna z Pruskova - Leslie	1781	1808
37.	František Josef Jan z Ditrichštejna z Pruskova - Leslie	1808	1854
38.	Josef z Ditrichštejna z Pruskova - Leslie	1854	1858
39.	Clotilda, hraběnka z Ditrichštejna z Pruskova - Leslie, provdaná za Eduarda, hraběte z Clamu a Gallasu	1862	1898
40.	Eduardina Khevenhüllerová	1898	1922

Majitelům panství sloužil polenský hrad jako sídlo, někteří byli jen občasnými návštěvníky a statky jim udržoval správce. V roce 1810 byla správa panství přemístěna do Přibyslavi a hrad z části již přestavěný na zámek poskytl prostory na byty úředníků. Od poloviny 19. století zámek chátral. Některé části byly rozebrány, kámen sloužil jako stavební materiál. V roce 1922 zakoupil za 70 tisíc korun silně zdevastovaný polenský hrad a zámek polenský továrník a mecenáš Václav Pojmann, objekty věnoval Sokolu a Spolku městského muzea v Polné.

V loňském roce byla dokončena několik let trvající rekonstrukce polenského hradu. Dne 23. června 2004 byl celý areál polenského hradu a zámku poprvé otevřen pro veřejnost. Dnes nám historické místo připomínají i jména mnohých významných šlechticů.

V uplynulém roce 2004 jsme si připomněli 90. výročí vzniku první světové války. Následujícím příspěvkem z pera našeho stálého dopisovatele a dlouholetého člena Klubu Za historickou Polnou Milana Šupa si tyto neblahé události připomeňme.

Milan Šup

Poslední výlet L. P. 1914

Červnové slunce první neděli po svatém Janu probouzelo polenské měšťany do letního dne. Z nebeské hůry nahlíželo na klidné hladiny místních rybníků i do lesů lemujících Polnou připravených nabídnout návštěvníkům keře obsypané rudými plody malin, vonící jahody, trsy borůvek, houbařům pestrou směsici hub. Venkovskému lidu spěchajícímu bosky, s botami až před město přehozenými přes rameno, do chrámu Nanebevzetí Panny Marie na mši „o deváté“, vyhřívalo svými paprsky polní cesty a lesní pěšiny vedoucí k městu. Měšťané, kteří již absolvovali ranní pobožnost, korzovali kolem rozlehlého Husova náměstí a vedli mezi sebou řeč o událostech minulého týdne doma i ve světě, jak se dařilo hospodářství, živnosti, řemeslu. Pro omladinu bylo odpolední korzo příležitostí navázat konverzaci s opačným pohlavím. Pantátové debatující po hospodách si u žejdlíku piva zapalovali sváteční viržinko, neznažbozi mastili karty, v zahradních restauracích se hrály kuželky. Otuzilci využívali prvních letních dnů léta ke koupání na Vítkově plovárně, jiní křižovali rybník Peklo na vypůjčených pramíčkách, kluci pádlovali na dřevěných maňascích. Početné polenské

děti se, na jimi oblíbených místech (na Rumeráku, na Kocimberku, na rynku v parku, pod dolní bránou na plácku u Duchanů, na Zápeklí) věnovaly oblíbeným hrám - na slepou bábu, na třetího, na četníky a zloděje, skákalo se přes švihadlo a dívky podle jakýchsi pravidel poskakovaly na panáku nakresleném na zemi. Hry, pro dnešní generaci „počítačových dětí“ poněkud naivní, vyvolávají úsměv na tváři. Hospodyňky spěchaly po kostele domů přiložit dřevem do hasnoucích kamen, až se ten jejich živitel, po vyřízení „veledůležitých záležitostí“, vrátí k rodinnému krbu, aby usedl k prostřenému stolu s mísou polévky a se šťastným úsměvem očekával další chod svátečního oběda.

Taková docela obyčejná a poklidná neděle v zaběhlém řádu malého města na Českomoravské vysočině za časů starého mocnářství. K tradici těchto starých, jak se mnohdy říkalo dobrých časů, patřily nedělní výlety do okolní přírody pořádané četnými místními spolky. Výletníkům hrávala do pochodu kapela, u jeho cíle se často i tančilo. Na výlety se „vyráželo“ od hostince Na Krajzontě nebo z druhého konce města ze seřadiště na Zápeklí. Žádný z průvodů ovšem nesměl minout náměstí.

Neděle 28. června 1914 nebyla výjimkou. Sbor dobrovolných hasičů v Polné, na počest dne svého založení v roce 1872, konal pravidelný výlet do lesa Březiny. V čele průvodu si představme hasiče, s velitelem Janem Perničkou, ve slavnostních uniformách pořízených pro obdobné účely v roce 1912. Dodávaly jejich akcím patřičnou vážnost a lesk. Spolky si za starého mocnářství na uniformy potrpěly. Dobové fotografie o tom patřičně vypovídají. V cíli hasičského výletu na vrcholu kopce Homole bylo připraveno občerstvení a pro tanec malý parket. Měšťanský a panský pivovar se postaraly, aby hasiči a jejich hosté, po namáhavém pochodu v letním období, netrpěli žízní. Poslední účastníci výletu přisedali na improvizované lavice ke svým přátelům, pro někoho zbyly jen očištěné klády a okolní pařezy. Hospodští naráželi první „štěně“ či „půlku“ s pivem. Zábava se ještě pořádně nerozproudila, když kapelník mávnutím taktovkou přerušil hru a vyzval bubeníka ke svolání přítomných do prostoru kolem parketu. Zde byla překvapeným účastníkům výletu oznámena zpráva, kterou vyfukávaly telegrafy po celém Rakousku-Uhersku, o atentátu na následníka trůnu.

Zprávu, kterou o několik let později vložil do úst paní Müllerové Jaroslav Hašek v úvodu jeho nesmrtelného díla: „ - Tak nám zabili Ferdinanda - , řekla posluhovačka Švejkovi...“ Pro výletníky to byla v roce 1914 zpráva vyvolávající oprávněné obavy z věcí příštích. V Pamětní knize města Polné 1914 - 1918 zaznamenal tento den příštím generacím kronikář Břetislav Rérych slovy: „28. června pořádali hasiči v Březině na Homoli výlet s hudbou, který byl přerušen po zprávě o atentátu na následníka trůnu Ferdinanda z Este v Sarajevě.“ Pořádající hasiči si k tomu v jejich kronice zapsali, že „...po doručení zprávy byl výlet starostou města Jindřichem Volencem přerušen a všichni účastníci odešli v obavách a očekávání domů.“

Zrekapitulujme sled historických událostí. Dne 28. června 1914 byli v Sarajevu srbským revolucionářem Gavrilo Principem zastřeleni následník trůnu arcivévoda Ferdinand František d'Este a jeho choť arcikněžna Žofie. Dne 23. července 1914 dostává Srbsko od Rakouska ultimatum a 28. července Rakousko-Uhersko vyhlašuje válku Srbsku. To již byl na cestě do Polné válečný manifest MÝM NÁRODUM s podpisem císaře Františka Josefa: „Bylo Mým nejnroučnějším přáním, abych léta, která z Boží milosti jsou Mi ještě dopřána, mohl zasvětit dílům míru a uchránil Svoje národy před těžkými oběťmi a břemeny války. V radě Prozřetelnosti bylo jinak rozhodnuto. Pletichy protivníka plného nenávisti nutí Mne, abych na obranu cti Svého mocnářství, na ochranu jeho vážnosti a moci, k zabezpečení jeho državy po dlouhých letech míru chopil se meče.“ Manifest končil slovy: „V této vážné chvíli Jsem si plně vědom celého dosahu Svého rozhodnutí a Své zodpovědnosti před Všemohoucím. Vše jsem prozkoumal a uvážil. S klidným svědomím nastupuji cestu, kterou mi povinnost vzkazuje.“ Začíná se psát krvavá historie první světové války. Rakousko-Uhersko dne 31. července 1914 vyhlašuje všeobecnou mobilizaci. Při čtení této zprávy české ženy plakaly, a nepochybně i polenské. Děti se ještě nechápavě držely máminých sukní. Muži, s fotografiemi svých nejbližších v kapse, nastupovali do téměř novotou zářící lokálky, aby dál pokračovali v cestě ke svým vojenským regimentům. Zpočátku do Čáslavi, později do Velké Kaniže v dnešním Maďarsku. Mnozí z hasičů, kteří ještě před měsícem opouštěli Březinu ve slavnostní uniformě dobro-

volných hasičů, se v kasárnách nedobrovolně převlékli do „feldgrau“ uniformy s orlíčkem na čepici. A nejen oni. Do války byli postupně povolávány stovky mužů z Polné a okolí. Mnohé z nich zastihla smrt v zákopech na srbské, ruské, karpatské nebo italské frontě, někteří, po dezerci z rakouské armády, padli na opačné straně válečné fronty jako příslušníci Československých legií. Jiní se vraceli domů jako váleční invalidé.

Na pomníku obětem první světové války, kterým se stal válečný konflikt osudným, jich na Polensku napočítáme 256. Najdeme mezi nimi i jméno velitele Sboru dobrovolných hasičů Jana Perničky, který zajisté ještě v plné síle, šel v čele průvodu výletníků onoho červnového dne roku 1914. Jsou tam i jména jeho druhů z hasičského mužstva Jindřicha Vítka a Jana Poláka. Výlet do oblíbeného lesa Březiny byl pro ně, a mnohé další účastníky, výletem posledním. Nezapomínejme. V historii Polné přes všechny katastrofy, morové rány, války, požáry se nedopočítáme dohromady 256 křížů, kolik jich je na hrobech polenských občanů pohřbených na místech bojů první světové války.

Bouře, která následovala po výstřelech v hlavním městě Bosny Sarajevu nakonec smetla habsburskou monarchii a s ní i starou Evropu. Válečné bouři předcházelo osudného 28. června předpisově krásné letní odpoledne nejen v Polné, ale i ve Vídni, které slibovalo stejně krásné pokračování odpoledne i o volném pondělí v den svatých Petra a Pavla. Obyvatelé hlavního města monarchie ani provinční Polné netušili na jejich výletech do přírody, že končí staré časy, na které brzy budou už jen s žalem vzpomínat.

Válečné události doléhaly i na obyvatele v zázemí a na dlouhou dobu poznamenaly veřejný život ve městě. Počet obyvatel podle předválečného sčítání lidu poklesl ze 4526 obyvatel v roce 1910 na 4188 při poválečném sčítání v roce 1921. Válka poznamenala, pro město vždy charakteristický, bohatý spolkový život. Teprve po osmi letech od vypuknutí první světové války byl v roce 1922 uspořádán hasiči tradiční výlet do Březiny, spojený s kulturním programem, kterým si jeho účastníci připomněli osudový výlet v roce 1914.

Na příkaz protektorátních úřadů byly z pomníku padlým v roce 1940 odstraněny reliéfy legionářů, bronzová socha byla později odvezena, v roce 1945 však byla nalezena v Praze a vrácena zpět do Polné

V pozůstalosti učitele, vlastivědného badatele, hudebníka, sbormistra, sběratele lidových písní a spisovatele Bohuslava Fišera (1906-1980) se dochovalo množství dosud neznámých a nepublikovaných textů. Kromě sbírky pověstí, historických črtů z Polné a řady dalších poznámek, které dosud čekají na zpřístupnění čtenářům, bylo nalezeno i několik zajímavých básní. V roce 1972, kdy Bohuslav Fišer pobýval v Polné, napsal k jubilejním padesátým narozeninám polenského rodáka, herce a zpěváka Karlínského divadla v Praze Miloty Holcmana, báseň, kterou v původní podobě nyní zařazujeme do našeho sborníčku. Za zapůjčení některých textů z Fišerovy pozůstalosti děkujeme Marii Fišerové.

Bohuslav Fišer

K padesátinám Miloty Holcmana

Teď půjčím si - jen tak na vteřinku
jednoho chlapce z polenského rynku.

Jaký je důvod? Řeknu zkrátka:

Je tu dnes jeho padesátka,
takový mezník na té cestě k cíli,

u něhož třeba zamyslet se chvíli,
i poohlédnout zpátky můžeme se trochu.
Potom snad řeknem: Mít' o, milý hochu,
ten čas tak nějak příliš rychle letí...
Býval zde v Polné početný roj dětí,
ba, možno říci - bylo jich jak máku
a hrávaly si denně vždy až do soumraku,
tam na náměstí pod zelení stromů,
až zazněl rozkaz: „Mít' o! Ted' už domů!“
Tak volal otec - jindy matka zase
a vždycky láska zněla v jejich hlase.
Však večer doma ještě chvilka zbyla,
v níž poslouchal jsi vyprávění milá,
buď o té vojně, kterou otec prožil
a dřív než večer perutě své složil,
než víčka zlíbal dětský spánek sladký,
ty zatoulal ses ještě do pohádky.
Jenom si vzpomeň, jak to vlastně bylo,
co dětské srdce o pohádce snilo:

Na okýnko zaťukala, zasmála se, zatleskala
jako víla bílá. „Kde jsi, moje milá?“
„Ty to nevíš, malý snílku? Dívám se ti na postýlku
a musím se tomu smát, jak ležíš a nechceš spát.
Což nemůžeš zavřít víčka? Ztichl hlásek klekáníčka,
noc už chystá tmavé síť, proč jen nespíš, milé dítě?
Uhodnu to lehce vkrátku. Čekáš na mne - na pohádku.“
Trvalo jen malou chvilku, usedla si na postýlku,
pohádka - princezna bílá - k Mít'ovi se naklonila.
„Tak poslouchej!“ - potom děla a již takto vyprávěla:
„Byl jednou jeden dobrý král, ten pouze pravdu miloval -
a proto musel z trůnu; tak přišel o korunu.
Pravdu však nikdo nezdrtí! Uštvou ji téměř ke smrti -
v pouta ji dají - v řetězy, ona však přece zvítězí!“
Ted' vypravěčka pomlčela... „Ty snad bys odejítí chtěla?
Pěkně tě prosím, říkej dále! Mně je tak líto toho krále...“
„Tak tiše hajej, malý kloučku! Povím ti ještě o paloučku,
jak na něm tančily víly.“ A zase vyprávěla chvíli
o vílách, hejkalech a Permoníčku, o dětech, které byly na perníčku -
i o Karkulce něco pověděla a na dítě se potom zahleděla:
„Tak vidíš, ty zvidálku malý, jak spánek tě již v náruč halí,
jak večer se mnou byl ti krátký. Ty vzpomeneš si často na pohádky

o českém Honzovi, jak to vyhrál všude, protože hrdost měl - i když kapsy chudé,
o cizích rytířích na polenském hradu, jak měli na pomoc černou noc a zradu.“

Na všechno vzpomeneš, na polenské mládí,
však tě u nás v Polné máme všichni rádi.

Vzpomeneš si jistě i na ten den v září,
když jsi prvně spěchal cestou k slabikáři.

Uteklo to všechno, - jsi dnes jubilantem
a tvůj první kantor je ti gratulantem,
hrdý na tvé dílo v rodné české liše,
neboť je to důvod k oprávněné pýše.

S námi ti zde přeje ještě léta dlouhá,
kéž se ti splní každá tvoje touha!

Zdráv jsi mezi námi - tak jaképak stesky...
Jen nám, Mít'ο, zpívej dlouho, dlouho - česky!

Jan Prchal

Osud zastihl Valentina Induse v Polné

V roce 1995 jsme s Václavem Fišarem publikovali na stránkách Polenského zpravodaje několik příspěvků k 50. výročí konce II. světové války. Jeden z článků byl věnován tragické události, kdy při vstupu Rudé armády do Polné 9. května 1945 zahynul její příslušník - Valentin Indus. K osvětlení smutné události přispěli tehdy dosud žijící pamětníci, kteří se stali svědky přestřelky sovětského vojáka s ustupující německou vojenskou jednotkou. V polovině května roku 1995 se písemně přihlásil další svědek, polenský rodák Antonín Musil z Brna. Jeho dopis, zaslaný redakci Polenského zpravodaje nebyl nikdy zveřejněn a později byl věnován do archivu Klubu Za historickou Polnou. Redakce Polenska se rozhodla u příležitosti 60. výročí konce války toto svědectví v plném znění otisknout.

Redakční radě Polenského zpravodaje!

Se zájmem jsem si přečetl Zpravodaj na květen 1995 a mám k obsahu některé připomínky, neb jsem byl přímým svědkem události v r. 1945.

Mir. Procházka uvádí, že přijely dvě motorky, byla to jen jedna, na níž přijel Valentin Indus. ¹⁾ Náš hlouček, jak uvádí jména, to souhlasí, ale byl tam i Tonda Chmelů, Olda Chmelů, Karel Varháněk i já. Stáli jsme na rohu Subrtova domu, ²⁾ odkud bylo vidět na ulici Jungmannovu, Palackého, Varhánkovu. Když jsme vítali Valentina, objevil se u domu pana Kašíka lehký obrněný transportér se šoférem a důstojníkem. Valentin nám přikázal, abychom se schovali za kašnu a sám zůstal na tom rohu, načež jsme uslyšeli střelbu z automatické zbraně a Valentin upadl, zasažen střelbou, na tom rohu, nikoliv

do kašny. To se nemohlo stát, protože Němcům vadil roh budovy. Samotné německé vozidlo odjelo směrem na Hrbov. Na to přijely ruské tanky a na křižovatce jsme prvnímu ukázali, kam Němci jeli. Ihned připravili dělo a vyčkali, až se transportér ukázal mezi stodolou a kopcem. Trefili se a vozidlo shořelo; zda také osádka měla zahynout, jsem se nedověděl. A tím byl Valentin pomstěn. Až po té události a zprávě, že Němci jedou od Záborné, vypravila se naproti skupina asi 20 mladých lidí v čele se štáb. kapitánem Kouklíkem a zastavila tank u kapličky. Za ním byla kolona nákladních aut obsazená Němci. Tu mladík Holub z Kateřinova vlezl do tanku a ten jel proti koloně, kterou zastavil. Z prvního auta vystoupil mladý důstojník SS a ohrožoval pistolí š.kpt. Kouklíka, někdo mu však zbraň vyrazil z ruky a tím zachránil Kouklíka.

V podstatě souhlasím s Waltrem Bockschneiderem. Po vyvěšení naší vlajky na věži Rudolfem Vytlačilem jsme se dověděli, že p. Prouza³⁾ je schován v dívčí škole, kde sídlil štáb SS a skupina nás - Karel Chládek, Frant. Vacek, Ant. Hájek a já - jsme šli požádat, aby nám byl Prouza vydán. Ale důstojník, který byl službou zavolan na nás zařval a vyhnal nás, což mohlo dopadnout i hůře. Prouza byl chycen v Táboře.

Je pravda, že po rozpuštění Junáka Dobroslav Sázavský zorganizoval hasičský dorost. A později nevím, jak se mohlo stát, že bylo založeno Kuratorium, jehož vedoucím byl Honza Brabenec, zástupce Jiří Frühbauer a Arnošt Kaplan. Víc nevím, neb jsem byl nasazen v Říši. Po mém návratu v roce 1944 jsem viděl na náměstí průvod Kuratoria se jmenovanými, ostatní neznám, neb to byli mladí chlapci. Dnes se nedá nic dokázat, neb všichni jmenovaní jsou již mrtví.⁴⁾

v Brně 10. V. 95

Antonín Musil, Přerovská 132, Brno 14

V druhé části dopisu se Antonín Musil zmiňuje o výstavbě školní jídelny v Jeronýmově ulici, chystané v roce 1995.

Poznámky

1) Zde se Antonín Musil mylí. Motocykly přijely jako průzkumný předvoj před hlavní kolonou skutečně dva, jak uvádějí někteří z pamětníků. Valentin Indus jel před kolonou ruských tanků a dalších vojenských vozidel, příjíždějících směrem od Dobrouťova; projel Jungmannovou ulicí a zastavil u křižovatky. Druhý motocyklista vjel mezi domy v dolní části Karlova náměstí kolem Jozlova pekařství, projel průchodem v rabínském domě a ocitl se v horní části Karlova náměstí. Po chvíli zde byl obklopen vítajícími občany, kteří mu poskytli občerstvení. Pak se údajně vrátil stejnou cestou zpět a zařadil se do kolony. To však Antonín Musil nemohl vědět, neboť události na křižovatce dostaly rychlý a tragický průběh.

2) Dům čp. 211 byl tehdy v majetku židovského obchodníka Suberta, dnes zde bydlí Marie Pešáková.

3) Josef Prouza, v období protektorátu ředitel základní školy v Polné, byl 12. června 1946 odsouzen lidovým soudem v Havlíčkově Brodě za kolaboraci s nacisty k deseti letům těžkého žaláře a ztrát občanských práv.

4) Tvrzení, či spekulace, že představenstvo Kuratoria v Polné bylo ideologicky spjato s fašismem, je zcela zavádějící. Kromě jiných svědectví o tom píše Jan Krátký ve svých vzpomínkách (Můj klukovský život na zámku v Polné, II. díl, str. 24 a 25, IV. díl, str. 17 a 18): „*Členem Kuratoria v Polné se stal každý, a to tak, že při vydávání potravinových lístků byli všichni kluci i děvčata do 18 let zapsáni jako členové Kuratoria. Vstup nebyl dobrovolný, zapsán byl každý.... Hrad v Polné byl po rozpuštění Sokola přidělen pod správu Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě. V Polné bylo zřízeno sídlo okresního pověřence, a to přímo v budově Městského úřadu. Okresním pověřencem se stal polenský občan Jan Brabenec (zanícený skaut a býv. člen Junáka). Pod jeho řízením byla činnost Kuratoria v Polné vedena plně ve skautském duchu. Nevím, jaká byla činnost Kuratoria v jiných místech protektorátu, ale v Polné to byl zastřený skauting. Místo „bratře“ jsme se oslovovali „kamaráde“..., náplň schůzek v zámku zůstala ale stejná jako v Junáku. Celá naše činnost (v Kuratoriu) vyvrcholila koncem roku 1944 a počátkem roku 1945 přípravami na otevřené povstání proti Němcům.“ Tolik na vysvětlenou.*

K tragickému úmrtí mladého Valentina Induse (nar. 19. 6. 1925) je nutné dodat ještě několik slov. Ve starších pramenech je mylně uváděn jako Viktor Indus. Jeho skutečné jméno bylo zjištěno, až když polenský učitel Chromý našel v roce 1961 při návštěvě Moskvy jeho rodinu. V některých člancích je také uváděno, že byl odvezen sanitkou do Jihlavy, kde pak zemřel. Tuto chybnou informaci napsala do Kroniky města Polné kronikářka Karolina Tesařová. Po přestřelce byl těžce zraněný Indus nejdříve ošetřen u budovy hořčího obuvnického družstva (dnes Dům dětí a mládeže) sestrou Marií Lázníčkovou. Pak byl dopraven do narychlo zřízeného lazaretu v Polné na Kaplance, kde již působil MUDr. Šafařík a několik sester. Po dalším ošetření byl na doporučení lékaře neprodleně přepraven sanitkou Aloise Bukovského, v doprovodu J. Štefáčka a zdravotních sester Mottlové a Turecké, do nemocnice v Německém (Havlíčkově) Brodě; to proto, že podle logického úsudku Šafaříka byla nemocnice v „německé“ Jihlavě v té době ještě obsazena německým personálem a cesta tam by ani nebyla bezpečná. Zranění (průstřel lebeční spodiny) bylo smrtelné a 14. května 1945 Valentin Indus v Německém Brodě zemřel. Zde byl také na hlavním hřbitově pohřben. Jeho ostatky byly však na podzim roku 1945 převezeny na hřbitov sovětských vojáků v Jihlavě, kteří padli v našem regionu.

Ve Zhoří opět žijí koně ...

Koně pobývali na naší planetě asi již před dvanácti tisíci lety. Jejich předci byli však mnohem starší a podstatně menšího vzrůstu. V různých oblastech byla jejich vyšlechtěná plemena přizpůsobena místním podmínkám a potřebám. Člověk po staletí využívá tato zvířata pro jejich sílu v tahu i pro rychlost. Doprovázejí ho od dávné minulosti až do dnešních dnů. Slouží pastevcům při ochraně a shánění velkých stád skotu na amerických prériích, odolní chladnokrevníci v severských zemích dosud tahají sněžné saně a v těžko přístupných oblastech nosí náklady zboží po nesjízdných stezkách. Po staletí byli zapřaháni do bryček, kočárů či jiných vozů. Vynález motorů a technický pokrok způsobily, že se jejich tažné síly téměř přestalo využívat. V současnosti jsou koně využíváni především při práci v lesích, pro sport a rekreační činnost.

Také v našem regionu a v obci Zhoř doprovázela tato ušlechtilá zvířata na životní pouti člověka. Při zasídlování této části Českomoravské vrchoviny pomáhala zúrodnovat dosud nedotčený prales. Ve středověku zde jízdni koně sloužili i místním vladykům a pozdějším rytířům, kteří sídlili na zdejší tvrzi. Vždyť i jeden z nich prý dostal příjmení (přízvisko) Klusáček, když v roce 1468 přispěchal (přiklusal) jako hejtman s jízdni vojskem na pomoc v Třebíči obleženému Viktorinovi z Kunštátu (syn krále Jiřího z Poděbrad, který v té době vlastnil Polnou). I zásluhou Jana Klusáčka ze Zhoře se pak kníže vymanil z Matyášova obklíčení... Po několik dalších staletí byla využívána koňská tažná síla i na zhořských polích a v dopravě. Mechanizace, která přichází v druhé polovině minulého století do zemědělství, končí jejich působení a na několik let mizí z naší obce. Ne však natrvalo. Klapot jejich kopyt a zvuk kroků se dnes zde opět ozývá...

Akciová společnost Pegas ze Znojma v roce 2002 a 2003 nechala vybudovat v obci Zhoř na třech desítkách hektarů moderní areál pro trénink dostihových koní. Během roku zde „vyrostl“ 1600 m dlouhý tréninkový ovál se třemi dráhami s golfovým hřištěm uprostřed, kratší dráha pokrytá netkanou textilií s upraveným povrchem z dřevěných štěpků, kryté jízdárny, hospodářské a správní budovy. V místech, kde kdysi prosazovali místní mocipáni stavbu nevzhledného paneláku, byl postaven obytný dům s deseti byty pro zaměstnance a rodinný domek pro trenéra a vedoucího tohoto střediska **MVDr. Romana Vítka**, který patří mezi nejlepší trenéry v České republice.

Požádal jsem ho o několik informací z činnosti tohoto střediska.

Jaká byla vaše životní dráha až k trenérovi dostihových koní?

Narodil jsem se v roce 1963 v Praze. Vztah k těmto ušlechtilým zvířatům jsem snad zdědil po předcích. Děda – jako hospodář na zemědělském statku – vlastnil dva páry koní a po následné kolektivizaci pracoval jako kočí v JZD Puchlovice. Otec František již patřil k nejúspěšnějším dostihovým osobnostem československé historie. Působil v Lysé nad Labem a jako žokej vyhrál 120 dostihů. Dvakrát dokonce triumfoval na Velké pardubické, kdy v letech 1963 a 1965 zde zvítězil. Rovněž i matka byla jezdkyňní a ošetřovatelkou těchto zvířat....

Zdálo se, že mladý Roman má životní dráhu určenou ... Po skončení základní školy, kdy pro jeho větší vzrůst a váhu bylo jasné, že žokejem být nemůže, přihlásil se ke studiu na nymburské gymnázium. Ke konci studia se rozhodoval mezi sportovním a veterinárním lékařstvím. Nakonec vystudoval v Brně Vysokou školu veterinární se specializací na chov a trénink koní. Zde poznal mj. i docenta Jaroslava Hanáka, který se zabýval studiem veterinární medicíny zaměřené na dostihové koně. Tato specializace mladého studenta zaujala natolik, že po skončení vysoké školy, vojenské presenční služby a prvním zaměstnání v JZD Práche na Znojensku, mu byla po roce 1989 vyřízena stáž v Anglii, v luxusní stáji v Newmarketu. Po té přišlo i působení v dostihové stáji v USA ve státě New York – Saratoga. Zde se mu splnil velký sen – dostal se mezi světovou elitu a získal i potřebné zkušenosti v praxi. Po návratu do Čech pracoval ve Velké Chuchli jako trenér hřebčína Napajedla. Když stavební podnik GEMO Olomouc začal budovat v roce 2002 zhořský areál, nabídl mu ing. Jiří Trávníček – jeden ze současných spolujitelů střediska – místo trenéra. Navíc měl s ním možnost od počátku stavby ovlivňovat její podobu dle svých představ a získaných zkušeností v zahraničí. A tak se s Romanem Vítkem přestěhovala do Zhoře z Lysé nad Labem i podstatná část jeho realizačního týmu.

V čem spočívá práce trenéra koní...?

Základní podmínkou výcviku je porozumět potřebám koně a vědět o něm co nejvíce. V některých případech lze i z výrazu tváře vyčíst, jak se právě cítí, zda prožívá hněv neb radost, spokojenost i neklid. Trenér musí určit správný výběr délky dostihu pro daného koně: sprint představuje dostih na 1000 -1200 metrů, střední tratě 1400-1800 metrů, vytrvalecké 2200-2800 metrů a nejzdatnější rovinoví vytrvalci běhají až 4000 metrů, překážky až sedm kilometrů. Jeden z našich trenérů MVDr. Čestmír Olehla říká, že je to jako práce s dětmi v mateřské škole – jenom s tím rozdílem, že koně nejdou na noc domů.

Jste spokojen se zhořským tréninkovým střediskem a kolik koní zde chováte?

Zhořský areál byl postaven podle anglického vzoru a v České republice nemá srovnání. O 30 anglických plnokrevníků ve stáří od 2 do 12 let zde pečují celkem deset lidí. Kromě vlastní speciální péče zde hodně času věnují na údržbu stájí, které nemají daleko do hotelového typu. Tréninkové možnosti jsou zde omezeny délkou a terénem vybudované jízdní dráhy, a proto využíváme po dohodě s místní Zemědělskou společností a s ostatními majiteli pozemků i tréninkové trasy mimo náš areál. Delší zimní období na Vysočině si vyžádalo různá opatření pro zateplení stájí a výživu koní. Při využití všech daných možností jsem s tímto areálem spokojen.

Jaké jsou dosavadní úspěchy vašich koní na sportovním poli?

Dvě třetiny koní jsou zde v tréninku pro rovinné dostihy a zbylá třetina je připravována na dostihy překážkové – především na Velkou pardubickou. Naším hlavním cílem je však účast ve vrcholných klasických dostizích, kterých je v České republice celkem pět: Jarní cena klisen na 1600 metrů v Praze – Chuchli, Velká jarní cena, České derby na 2400 metrů, Podzimní cena – OAKS na 2400 metrů v Mostě a Saint Leger na 2800 metrů. Vrcholného úspěchu v těchto klasických dostizích dosáhla v roce 2003 klisna ze zdejší stáje jménem Catoffle (původem Catrail USA a Safron Crocus GB), která zvítězila jak v Praze – Chuchli, tak i v Mostě (čas 1:40:77). V minulém roce zvítězili koně ze zdejší stáje celkem ve dvaceti dostizích v Čechách a v jednom v Rakousku. Nejvýznamnější je vítězství tříleté klisny jménem NANA D' AN-JOU, importované z Francie, v Ceně Severočeských dolů – Svazu chovatelů I. kategorie v Mostě dne 11. října. Nejzajímavější je vítězství našeho koně GOS-PODARZE, který vyhrál na novém závodišti Magna – Racino v rakouském Ebreichsdorfu, jako první z České republiky. Vítězného koně sedlala žokejka Ilona Hronová v tradičním hlavním dostihu Fenek – renner na 2000 metrů o 5600 Eur. Tím se tato dostihová stáj v oficiálním názvu Pegas Znojmo zapsala nejen do Dostihové ročenky jockey klubu České republiky, ale i do povědomí široké veřejnosti tohoto sportovního zaměření.

Závěrem nutno poznamenat, že umístění tohoto areálu bylo přínosem i pro naši obec. Kromě zkulturnění životního prostředí v této okrajové části (vysázení stromů, úpravu rybníka a vodního toku), vybuodovala tato akciová společnost na vlastní náklady moderní tenisové hřiště s umělým povrchem, které využívá místní škola i zájemci z řad občanů. Majitelům stáje i Dr. Vítkovi přeji mnoho dalších úspěchů.

**Kůň Gospodarz ze stáje Pegas Znojmo (areál Zhoř)
s žokejem Ilonou Hronovou a vodičem Jiřím Plzákem;
závod Fenek - rennen (2000 m) 18. 4. 2004; trenér Roman Vítek
(© foto Risavy)**

Stanislav Sobotka

Učitel a hasičský funkcionář

Václav Dřevo

Václav Dřevo se narodil 18. prosince 1901 v Zákolanech, okr. Smíchov. Do obecné školy chodil v Mínicích a do měšťanské školy v Kralupech nad Vltavou. Do 4. ročníku měšťanské školy chodil již v Kutné Hoře, kde také v letech 1917 až 1921 absolvoval učitelský ústav a složil zkoušku dospělosti. Po dvouletém učitelském působení složil v roce 1923 zkoušku způsobilosti. Učitelskou činnost zahájil v roce 1921 v Číhovicích u Humpolce. Dále působil v Senožatech a Šimanově též v okrese humpoleckém.

Zemskou školní radou v Praze byl od začátku školního roku 1935/36 ustanoven řídicím učitelem obecní školy v Janovicích u Polné, kde nastoupil 1. července 1935. Na škole v Janovicích působil až do 30. dubna 1938, kdy obdržel bezplatnou dovolenou.

Manželka Václava Dřeva Štěpánka, rozená Říhová se narodila 23. prosince 1901 ve Lhotici, okr. Humpolec. Obecnou školu navštěvovala ve Lhotici, měšťanskou v Humpolci. Učitelský ústav absolvovala v Chrudimi, kde složila v roce 1921 zkoušku dospělosti. Zkoušku způsobilosti složila v Kutné Hoře. Působila na škole ve Speřicích, Senožatech a Šimanově na okrese humpoleckém. Na místo definitivního učitele obecné školy v Janovicích byla jmenována od 1. července 1935. Od 1. května 1938 zastupovala řídicího učitele obecné školy v Janovicích až do konce ledna 1939.

V dubnu 1939 se rodina Dřevových odstěhovala do Dolní Krupé u Němického (Havlíčková) Brodu. Zde Václav Dřevo od 1. května 1939 zastával místo řídicího učitele. Rovněž jeho manželka Štěpánka vyučovala v dolnokrupské škole.

Manželům Dřevovým se za pobytu v Senožatech narodily dvě dcery. V roce 1924 se narodila dcera Danuše. Po vychození obecné školy v Šimanově zahájila školním rokem 1935/36 vzdělávání ve Státním reálném gymnáziu v Kralupech nad Vltavou. Údajně ze zdravotních důvodů přestoupila od 1. května 1936 do dívčí školy v Polné. Při zhoršujícím se zdravotním stavu byla její životní pouť ukončena již ve dvaceti letech dne 24. dubna 1944. Pochována je na novém hřbitově v Havlíčkově Brodě. Mladší dcera Blanka se narodila v roce 1926. Po ukončení základní školy se věnovala lékařenskému vzdělání.

Za pobytu v Dolní Krupé se Dřevovým narodil ještě syn Václav.

Příčiněním nastupujícího řídicího učitele Václava Dřeva byla navržena generální oprava obecné školy v Janovicích. V roce 1936 byla provedena výměna oken, dveří, nová fasáda budovy školy a zhotoven taras u školní zahrady.

Václav Dřevo vynikl jako hasičský funkcionář. Svou činnost zaměřenou k hasičské ochraně zahájil v roce 1921, kdy se stal členem hasičského sboru v Senožatech. Pro svoji aktivitu ve sboru byl záhy zvolen činovníkem hasičské župy v Humpolci, kde pak stál u zrodu hasičské pohřební pokladny.

Do Janovic přišel Václav Dřevo v roce 1935 naplněn ideálem pro hasičskou činnost. Hasičstvu a jeho vznešeným ideám pak obětoval většinu svého volného času. Na první místo kladl práci pro povznesení, osvětu a organizační zdokonalení československého hasičstva. V krátké době byl zvolen velitelem Hasičské župy polenské č. 140.

V následujícím roce dne 7. června 1936 byl přičiněním Václava Dřeva a ustanovením župním konán v Janovicích hasičský župní sjezd spojený s veřejným cvičením janovického hasičského sboru. Cvičení bylo konáno k oslavě třicetipětiletého působení sboru v Janovicích. Při této příležitosti byl rozvinut župní prapor pořízený u firmy Jaroslav Prokop Strakoč za 2000,- Kč. Kmotrami byly Marie Volencová, choť starosty z Polné a Marie Dvořáková ze Záborné, kterou zastupovala Ludmila Neumanová ze Skřýšova.

V roce 1936 stál Václav Dřevo u zrodu věstníku Hasičská stráž, jehož byl odpovědným redaktorem. Většina článků pocházela z jeho pera. Majitelem a vydavatelem věstníku byla hasičská župa č. 140 v Polné, redakce působila v Janovicích. Vydáván byl v nákladu 600 výtisků pro deset žup VI. hasičského kraje.

O skutečnosti, že věstník měl dobrou úroveň, svědčí jeho odebírání i v jiných krajích a dokonce až v Jugoslávii. (Většina čísel věstníku je uložena v archivu Muzea Vysočiny, pobočka Polná.) Po jmenování Václava Dřeva tiskovým zpravodajem České zemské hasičské jednoty (ČZHJ) byl jmenován vedoucím redaktorem Hasičské stráže odborný učitel Bohuslav Fišer. Redakce pak byla od IV. ročníku přemístěna do Polné. Věstník byl vydáván až do roku 1942, kdy byl úředně pozastaven.

Na valné hromadě ČZHJ dne 18. prosince 1938 byl Václav Dřevo zvolen do funkce předsedy tiskové komise, čímž se zároveň stal vedoucím redaktorem ústředního hasičského věstníku Hasičské rozhledy a Rodinného kalendáře českého hasičstva.

V rámci oslav výročí republiky dne 28. října 1937 byli dekorováni činovníci hasičské župy vyznamenáním Norfolské asociace. Starosta města Jindřich Volenec předal toto vyznamenání též Václavu Dřevovi, toho času veliteli župy.

Václav Dřevo zastával též funkci předsedy branné komise ČZHJ. Dle zákonného nařízení byla též v Janovicích zřízena Civilní protiletectká obrana (CPO), jejímž velitelem byl Dřevo po všechny roky. Organizoval též školení občanů v civilní protiletectké obraně. Ani politicky nezůstal stranou. Pracoval jako oddaný příslušník Republikánské strany i mezi zemědělským lidem.

Hlavně členové Domoviny znali jeho obětavou práci. Ale i v řadách agrární inteligence uplatnil Dřevo úspěšně své organizačské schopnosti. Byl též redaktorem regionálního časopisu Havlíčkův kraj v Německém Brodě a rodného kalendáře Sativy, dopisovatelem Družstevních novin i časopisu Zálesí.

Odchodem Václava Dřeva 1. května 1939 do Dolní Krupé se redakce Hasičské stráže článkem *Hasičstvo okresu polenského* loučí s bratrem V. Dřevem s upřímným uznáním práce, kterou v jeho prospěch vykonal. Spolu s ostatním hasičstvem Polenska mu děkuje za práci věnovanou hasičskému tisku: „Do nového působiště provázíme bratra Dřevu upřímným přáním zdraví, spokojenosti a zdaru v další činnosti ve prospěch vznešené ideje hasičské.“

Dne 13. září 1944 byl Václav Dřevo zatčen gestapem z Kolína na nádraží v Německém Brodě. Stalo se tak po organizování hasičstva k boji s okupanty a pro spolupráci s podzemním hnutím českého odboje, kterou prováděl od jara 1942, jakož i pro spolupráci s Radou tří — prof. Grňa, Josef Císař a generál Luža, který byl později zastřelen v obci Hříšně u Příbyslavi. Dřevo byl tři měsíce vyslýchán v Kolíně a více jak dva měsíce v Praze na Pankráci. Byl obviněn a usvědčen z velezrady, pokusu odtržení části Říše, organizování odboje a sabotáže s benzinem. Od 7. února 1945 do konce války byl vězněn v Malé pevnosti Terezín, v pověstné cele č. 44. Jeho činnost v odboji částečně vysvětlují i jeho zdánlivě loajální postoje, patrné z několika tendenčně napsaných článků, pod kterými je Dřevo podepsán. Je zřejmé, že tak činil ve snaze zastřít svou odbojovou činnost a uniknout pozornosti protektorátních úřadů a samotného gestapa. To se mu do odhalení a zatčení téměř tři roky úspěšně dařilo. V Terezíně onemocněl skvrnitým tyfem. Po částečném vyléčení se šťastně vrátil 20. května 1945 do Dolní Krupé. O pobytu v Terezíně vydal již v červenci 1945 v tiskárně „Svoboda“ v Havlíčkově Brodě publikaci *Terezín — Malá pevnost*. Zachytil v ní dějiny „cely smrti“ a vypracoval také seznam 411 vězňů, kteří se v ní vystřídali. Za to, že v Havlíčkově kraji v období okupace uveřejnil několik článků, které „neoplývaly Češtvím“ byl nakonec obviněn. To mu nikterak nepřidávalo na jeho cti a vážnosti. Po skončení války se proto již veřejně neangažoval a mezi funkcionáři Okresní hasičské jednoty jeho jméno již nenajdeme.

Po vyléčení Václav Dřevo opět krátkodobě učil. Od 1. listopadu 1945 působil na škole v Dolní Krupé, od 1. února 1946 na škole v Klučově u Českého Brodu. Manželka Štěpánka Dřevová učila v Dolní Krupé až do 30. června 1946 a poté odešla za manželem do Klučova.

Po dosažení důchodového věku se rodina Dřevova přestěhovala do Chotýš u Českého Brodu. Zde Václav Dřevo 6. ledna 1968, necelé tři týdny po 66. narozeninách, zemřel. Smuteční obřad se konal 11. ledna 1968 ve velké síni

krematoria v Praze-Strašnicích. Manželka Štěpánka Dřevová zemřela 21. ledna 1968 a rodina se s ní rozloučila v tomtéž krematoriu 27. ledna 1968.

Prameny a literatura:

Pamětní kniha školy a obcí Janovic a Skryšova

Českomoravská vysočina, díl I., (red. Vladimír Zlámal), Brno 1939

Miroslav Menšík, *Historie dobrovolných hasičů okresu Havlíčkův Brod*, Havl. Brod 2001

Věstníky *Hasičská stráž* (archiv Muzea Vysočiny, pobočka Polná)

Archiv obce Dolní Krupá

Václav Dřevo v roce 1938

Milan Šup

Zapomenuté inzeráty

Reklama se dnes na nás řine z médií všeho druhu jako horká láva z činné sopky. Potvrzují se tak slova velkého zastávce reklamy z počátku dvacátého století Zdeňko Šindlera, že „...není uměním zboží vyrobiti, ale uměním je prodati, doporučiti je. Reklama je alfou i omegou obchodu. Ona byla po všechny časy a bude, pokud lidstvo nezahyne.“ Jeho slovům věřili i polenští obchodníci.

V čase, kdy nebyl ještě rozhlas a televize byla pojmem neznámým, věnovali se svým zbožím pozornost tiskařské černi — inzerátům v místních publikacích

a tiskovinách. Jejich požadavky plnila především místní tiskárna Bedřicha Zapletala. Řídili se opět radou výše jmenovaného Z. Šindlera, že: „Prvního inzerátu si nevšimne nikdo, ten je ztracen. Rovněž tak druhý a třetí. Čtvrtého inzerátu si obecnost všimne, ale nechte ho. Pátý čte, v šestém se zlobí, sedmý si pamatuje a při osmém koupí.“

V prvé polovině minulého století inzerovali majitelé živností, řemeslníci, obchodníci, ale i lékaři, peněžní ústavy a samozřejmě pivovar právovárečnicků. Nechyběly ani slogany zakončené vykřičníkem. Proč také ne - slogan ze staroškotského slova „slogarne“ znamená „válečný pokřik“.

Inzerenty z uvedeného období bychom dnes ve městě, až na výjimky, marně hledali. Některé živnosti zanikly již v čase první republiky, mnozí neměli zájemce o pokračování v jejich činnosti, inzerující lékaři zemřeli. Soukromým podnikatelům, kteří se svou firmou přežili druhou světovou válku, udělal přítrž komunistický „vítězný únor“, po kterém jim byly živnosti znárodněny a mnohé následně bez náhrad zlikvidovány.

Inzeráty, které patří k polenské historii, si alespoň v tomto krátkém výběru připomeňme.

Na inzertní stránce prvorepublikových výtisků Polenska najdeme dva zajímavé slogany. Obchodník koloniálním zbožím Rudolf Chlebeček se snaží získat zákazníky na jím čerstvě praženou kávu slovy: „Dnes a zítra = každý den, Chlebečkovu kávu jen!“ Káva to podle pamětníků byla opravdu dobrá. Majitel řeznictví a uzenářství Emanuel Procházka, který provozoval i vinárnu se nedal sousedem Chlebečkem, pokud jde o slogan, zahanbit: „Uzenářství vzorné, naleznete v Polné. Je jím, věřte bez nadsázky, závod Emanuela Procházky, Polná, Husovo nám.“

Právováreční měšťané přesvědčovali občany, že: „Nejzdravějším občerstvujícím nápojem jest 10 ° a 12 ° pivo z Měšťanského pivovaru v Polné.“ Inzerát z roku 1903, kdy jim ještě konkuroval „panský pivovar“, je ještě lákavější: „Měšťanský pivovar v Polné nabízí svůj již na více výstavách vyznamenaný LEŽÁK jakož i pivo výčepné. Obsluha velmi kulantní. Doprava dle přání povozem až na místo určení zdarma.“ Kdo by takové nabídky odolal.

Pokud by snad občan z výše uvedených nabídek holdoval dobré krmí, vínu či pěnivému moku nad únosnou míru, mohl na polenském Husově náměstí využít nabídky k podání pomocné ruky z inzerátu: „MUDr. Václav Michálek, státní městský, praktický a zubní lékař v Polné. Plombování zubů, umělé zuby a chrupy ve zlatě i kaučuku.“ Vida, pomoc by se našla i při ztrátě chrupu, byť za nějaký ten peníz. To vždy skromný, lékař-lidumil, MUDr. Karel Turecký, státní obvodní lékař v Polné se v inzerátu omezil jen na informaci o ordináčních hodinách. Pamětníci by potvrdili, že v případě potřeby byl občanům k dispozici v restauraci U Slovana i mimo ordináční hodiny, kde se při kávě

věnoval polenské historii. Pokud nemocný potřeboval léky, měl k dispozici inzerát lékárny: „J. Prokopové lékárna v Polné. Na cesty: léčiva v tabletách. Vaseline a masti v tubách. Pro první pomoc: Obvazy, vata. Náplasti, zásypy. Cosmetics.“ V jiném inzerátu byl občan přímo nabádán: „Lékárničky jen z lékárny U Černého orla v Polné!“

Poněkud úsměvný je inzerát materialisty Jindřicha Kouckého v Polné, Husovo nám. čp. 47, který v roce 1903, mimo jiné, nabízel: „Hlavní sklad fotografických přístrojů a veškerých k tomu patřících potřeb. Pro pp. amatéry jest temnice vždy k dispozici.“

Určité politikum inzerátu najdeme v roce 1929 v publikaci *Národní kraj „Pohoří“*, kde Lidové nákupní, prodejní a hospodářské družstvo v Polné, kromě nabídky zboží, dodává: „Družstevnictvím k novému, lepšímu a spravedlivějšímu hospodářskému řádu.“

Na širokou nabídku služeb upozorňovaly v inzerátech místní hotely. Hotel Culka, hotel Karásek, hotel Eis „U Zlaté hvězdy“. Svorně nabízely vším pohodlím opatřené hostinské pokoje, výbornou kuchyni, pivo plzeňské i městské, vína tu- i cizozemská. Stejně služby nabízel i nový Kořínkův hotel U nádraží; s doporučením P.T. návštěvníkům nabízel i autogaráž, kulečnické a radio. Restaurátér R. Novotný lákal v inzerátu do restaurace U Lva na dobře vyleželá piva, velký výběr zaručeně přírodních vín, vzornou obsluhu, dobrou kuchyni a mírné ceny, denní společnost, na dostaveníčko turistů. Hotel Culka se prezentoval jako „...středisko letních hostů v památném domě knížete Viktorina z Kunštátu s jídelnou v restaurované historické síni z roku 1479.“ Letním hostům, a nejenom jim, nabízela drogerie Gustava Vítka „pohledy — lodky — plovárnu“.

Nedílnou součástí tehdejších restaurací a hospod byly kuželníky. Pro tyto účely inzerovala polenská firma „F. Kaplan speciální výroba kuželek a koulí z amerického dřeva lignum sanktum.“ Polná obklopená lesy se neobešla bez dřevozpracujících podniků, a to se projevilo i v inzerci: „Veškeré řezivo dodává stále fma. Jindřich Procházka, parní pila, mlýn a továrna na škrob v Polné na Českomor. vys.“, podnik známý dnes z četných celostátních inzerátů pod značkou Sapelí. Z dřívějších podniků nalezneme inzeráty firem Chalupa a Faix, parní pila v Polné, Nábytek Jan Večeřa v Polné, odborný závod truhlářský. Také Karel Müller nabízel veškeré práce nábytkové a stavební s tím, že budou zhotoveny důkladně a levně. Fa. Bř. Prokop se v inzerci prezentovala „výrobou skládacích metrů všech druhů pro všechny státy.“ Výrobu dřevoobráběcích strojů moderní konstrukce inzeroval Rudolf Aron, strojírna v Polné.

Velký význam pro město měl v minulosti obuvnický průmysl. Tomuto odvětví jsme na stránkách našeho sborníku již několikrát věnovali pozornost. „obuv - kůže - přípravy Ia jakosti v ceně nejlevnější nakoupíte u Fy. Adolf

Wollmann, továrna na obuv Polná, náměstí.“ A máme zde další. „Továrna na obuv Karel Taur v Polné. Založena roku 1899. Obuv značky Rival.“ Proč právě RIVAL čili soupeř, sok? Možná soupeř jiným průmyslovou výrobou obuvi rozvíjejícím podnikům s Tomášem Baťou. Neméně zajímavé je i logo na dopisních papírech továrníka Karla Taura s jeho iniciálami, které zde přetiskujeme.

Ant. Varhánek, výr. prům. i ob. kartáčů a štětek v Polné, Nerudova ulice se již na potencionální zákazníky obracel poštou rozesílaným letákem s nabídkou kartáčů, ze které alespoň citujeme: „Kartáče vytahuji zaručeně přesně, takže jakékoliv vypadávání je naprosto vyloučené. Ujišťuji, že i Vás obsloužil bych k úplné spokojenosti materiálem, prací i nejnižší cenou. Prosím zdvořile, abyste se neobtěžovali vyžádati si ode mě podrobnější nabídku po případě sebemenší zkouškou přesvědčili se o výhodnosti mé zdvoř. nabídky pro Váš závod.“

Zajímavá je inzerce sedmi polenských firem na jídelním lístku hotelu Zlatá hvězda Polná, náměstí s grafickou úpravou tiskaře B. Zapletala. Bývala ve městě i tovární výroba provaznického zboží Karla Svobody, který sliboval levně dodat „visuté sítě (houpací) pro výletníky, turistické provazce a veškeré provaznické výrobky.“

Sliby se tehdy plnily a pamětníci to mohou potvrdit u následujícího inzerátu firmy založené r. 1898: „Odborná dílna sedlářská a čalounická každé konkurence schopná. Veškeré práce provádí pečlivě, vzorně, rychle a levně. Hotové zboží na skladě. FILIPENSKÝ, sedlář a čalouník v Polné.“

Nezbývá, než se omluvit těm, na které se ve výčtu těch nejzajímavějších nedostalo.

Také reklama obchodů na přelomu století měnila svou tvář. Mizely vývěsní štítky, které informovaly o předmětu prodeje. Nastával čas výkladních skříní, které spolu s vystaveným zbožím ukazovaly na zkušenosti majitele obchodu i jeho finanční situaci. Vzorem změn v pojetí výkladní skříně je dodnes bývalý obchod Jana Hladíka na Husově náměstí, kde se stále ještě říká „u Hladíků“. Moderní portál s výkladní skříní si zachovala prodejna bývalé drogerie Stanislava Jírů, kde je dnes prodejna firmy Linda. Nové výlohy v Gilbertově domě na Husově náměstí měla již E. Kovářová, která zde nabízela „látky dobré a levné“. Prostorné výlohy vznikly v nově postavené budově Městské spořitelny v roce 1933. Zde věnoval značnou pozornost reklamě moderně vybavenému kadeřnictví a parfumerii holič Karel Matějka. Zejména v čase vánočním instaloval do bohatě zdobené výlohy různé pohyblivé reklamy přitahující polenské dětičky. Pubertální kluky zase lákal reklamou pánské ochrany značky Olagumy. Výkladní skříně se ve večerních hodinách začaly osvětlovat po vybu-

dování městské elektrárny a zavedení elektřiny do obchodů. Při večerním korzu okolo rynku byla reklama osvětlených výloh nepochybně účinnější.

Dnes, místo na korzu, se na obyvatele valí reklama z televizních obrazovek na neskutečné množství zboží a služeb s příslibem všeho nej... Ta nejlepší reklama - kvalita výrobku, poctivost, ochota a slušnost každého konkrétního živnostníka, řemeslníka a obchodníka prvé poloviny minulého století se vytratila a rozplynula v mamutích firmách, s vlastníkem mnohdy stovky a tisíce kilometrů od místa prodeje vzdáleného. Neplatí to zatím obecně, alespoň v Polné. V Polenském zpravodaji najdeme i dnes inzeráty výrobce, obchodníka či poskytovatele služeb, kterého můžeme potkat ve všední den i ve svátek, na rynku nebo v hospodě, a vyjádřit mu na jeho konání svůj názor. Bezprostřední vztah se spotřebitelem - uživatelem je pro každého malého podnikatele to nejcennější věno.

Prameny:

Břetislav Rérych: *Polná, průvodce po městě a okolí*, Polná 1927

Polensko, ročník 1938

Václav Kudrnáč: *Adresář politického okresu Německobrodského 1903*

oo

Pan Jan Mokrý z Nížkova nám před časem zaslal jednu z méně známých pověstí. Ve svém dopise mj. píše: „...pane Prchal, tuto pověst mně vyprávěl můj otec František Mokrý, narozený v roce 1888, když jsem kolem hrbovského kříže chodil do Polné. Ted' jsem si to nechal ověřit od dvou starých žen, které pocházejí z Hrbova. Jedné je 81 roků a vyprávěla mně to přesně tak, jen místo toho procesí uváděla, že manželka toho postiženého

prosila, aby na tak velký svátek nejel orat. On prý jí odpověděl: „Svatá Anna sem, svatá Anna tam...“ Druhá žena, které je 89 let, zase mně říkala, že tou cestou šel nějaký muž, a když tomu hospodáři domlouval, proč oře, tak že on mu odpověděl: „Pro mě svatá Anna sem, svatá Anna tam, ona za mě orat nepůjde. Jestli to budete zařazovat do Polenska, tak si z těchto třech verzí vyberte, kterou chcete...“

Pověst, jak blesk zabil jednoho sedláka z Hrbova

V dřívějších dobách se většinou všude chodilo pěšky. A tak lidé vyhledávali ty nejkratší cesty. Z Nížkova do Polné se s povozem mohlo jet buď přes Špinov, nebo přes Poděšín, ale pěšky se chodilo přes Karbary. Karbary jsou lesy na konci nížkovského, poděšínského, špinovského a hrbovského katastru. Z Nížkova se šlo kolem čp. 66 a šlo se polní cestou, až se přišlo k Doležalovému kříži. Ten už byl na poděšínském katastru. Potom se prošlo Karbarskými lesy a přišlo se na hrbovská pole. Tam tudy cesta pokračovala až za Brabcova humna a přišlo se na silnici na dolním konci Hrbova. Když se vyšlo z těch Karbarských lesů, tak asi 100 metrů od lesa stával u cesty vysoký kamenný kříž. Na tom kříži byl na plechu namalovaný obrázek a na něm bylo znázorněno, jak z malého mráčku na obloze vyšlehl blesk a ten se nad zemí rozdvojil a zabil sedláka, který tam právě oral, a jednoho vola. Když jsem tam tudy asi před čtyřiceti lety šel, tak jsem zjistil, že následkem necitelných zásahů do přírody byla cesta zrušena, kříž odstraněn a obrázek ležel pomačkaný na kraji lesa. Jaký byl na kříži vytesán letopočet, to nevím. K tomuto kříži se váže jedna pověst: *V dřívějších dobách se říkalo, že do svatého Jakuba musí být úhory zorané. Sv. Jakuba je 25. července, to je den před svátkem sv. Anny. Tenkrát se k žitu oralo dvakrát. V létě se zoral úhor a před setím se to znovu naorávalo. Ten termín do sv. Jakuba byl proto, že po svaté Anně už začínaly žně, a to už by potom na orání nebyl čas. A tak ten sedlák z Hrbova oral i na svátek svaté Anny. Tou cestou šlo zrovna procesí na pouť k sv. Anně do Pohledu a poutníci sedlákovi domlouvali, proč oře na tak velký svátek. Ale on jim odpověděl: „Pro mě svatá Anna sem, svatá Anna tam, hlavně, že budu mít zorané! Procesí přešlo a na obloze se ukázal malý mráček. Dopadlo to tak, jak to bylo znázorněno na tom obrázku. Hospodář, zasažen bleskem, se kácí dozadu, jeden vůl leží zabítý na zemi a druhý se na něj smutně dívá. Škoda, že se lidé k takovým pamětihodnostem tak nešetrně chovají.*

Jan Mokrý, Nížkov, čp. 30

Sborník Polensko pravidelně odebírá i několik občanů z Hrbova. Pokud by se některý z místních pamětníků upamatoval, v kterém místě přesně kamenný kříž stával, případně kdy byl odstraněn a jak s ním dál bylo naloženo, prosíme o informaci. Snad by se kámen poté mohl vrátit na původní místo. V takových případech zmizení podobných památek bývá sice již malá naděje na jejich objevení, ale kdo ví...???

Walter Kuba

Na Mrkvancové pouti v Polné v době před II. světovou válkou

Vyrůstal jsem v obci Okrouhličtí Dvořáci u Německého Brodu. S rodiči i s kamarády jsme často navštěvovali poutní místa. Nevynechali jsme ani Mrkvancovou pouť v Polné.

Pouť ke sv. Liguriáši v Polné se konala vždy druhou neděli v září. Mezi lidmi byla vždycky nazývána „Mrkvancová“, méně často i „Mrkvová“ To proto, že v té době (polovina září) probíhá sklizeň mrkve. A ta se na Polensku pěstovala ve velkém i na polích. Hospodyňky dávaly nastrouhanou mrkev do pouťových buchet - mrkvanců nebo mrkvánků. Ty bývaly a stále jsou výbornou pochoutkou.

K Mrkvancové pouti v Polné pro nás mimopolenské neodlučně patřila cesta ze stanice Polná-Štoky v Německém Šicendorfu staříčkou parní lokomotivou, o kterou pečoval zkušený „ajznboňák“ pan Karel Klusáček. Cestu do kopce si mnozí mladíci při zpomalení „mašinky“ krátili vyskočením a znovu naskočením do přepravního vozu, protože vláček jel opravdu krokem. Cesta z nádraží v Polné až na Husovo náměstí nikoho nenechala na pochybách, že jde o pouť „MRKVANCOVOU“. Vždyť nad vchodem do každého domu visel svazek mrkví, někdy to byly výpěstky opravdu výstavní, připomínající spíš řepu.

Atrakcí v centru města bylo mnohem méně než v současné době. Byly to hlavně řetízkové kolotoče, ty větší pro dospělé, menší pro děti. Také houpačky - velké i malé - patřily k běžným atrakcím. Vstupné činilo pouhou korunu. Nechyběly ani tradiční střelnice, z nichž mnohé nebyly pojízdnými vozy, ale stavěly se z rozložitelných částí. Oblíbeným místem, kde byl vždy větší shluk lidí, bylo házení na plechovky. Před malým cirkusovým stanem lákal na představení muž s velkou krajtou nebo cvičeným medvědem. V jiném stanu bylo vrcholem podívané kaskadérské vystoupení dvou motocyklistů na strojích značky INDIAN, kteří v kovové kouli předváděli svoje hazardérské kousky. Začínali rozjezdem

po obvodu koule dokonce se zavázanýma očima. Končili jízdou střemhlav proti sobě. Byla to podívaná pouze pro silné nervy, za vstupné 2,- Kč.

Zvláštní skupinu představovali o pouti nejrůznější prodejci cukrovinek, od tradičních pouťových srdcí z perníku a tureckého medu až po ty, kteří svoji nabídku veršovali: „Je jich pouze sáček tenký, jmenují se odlevenky, jsou pro sportovce, plavce, hráče, sáček stojí jednu káčě“. Svými povídkami lákal i „Franta z Kolína“. Ten měl na svém pultíku obrovské množství sladkostí a zájemcům z nich stále přidával. Pamatuji se, že svoji nabídku končil slovy: „Pro maminky, pro babičky, všechno dnes je za dvě kačky!“ Mnoho zájemců si u tohoto stánku nakoupilo čokoládu, bonbóny a jiné sladkosti opravdu pro celou rodinu. Myslím, že podle zájmu byli s nabídkou i cenou spokojeni.

Do Polné jsem se poprvé podíval na Mrkvancovou pouť již v roce 1934. Díky našim sousedům - rodině Růžičkových - , se kterými jsme bydleli v dvojdomku čp. 144 a 145 v Okrouhličských Dvořících. Jejich syn Slávek, narozený v roce 1921, můj dobrý kamarád, se totiž učil kupcem v obchodě pana Rudolfa Chlebečka na Husově náměstí. Tam jsme ho také navštívili. Slávek bydlel u Chlebečků v malé podkrovní světničce; také se tam stravoval. Domů jezdil pouze jednou měsíčně na víkend. Pan Chlebeček nám při naší návštěvě ukázal svůj kupecký krám, kde jsem zejména obdivoval staré váhy na pultě a za nimi velký regál s množstvím „šuplíků“ na nejrůznější potraviny. Samozřejmě byl krámkem o pouti otevřen s množstvím lákavého zboží. Byl jsem tehdy rád, že jsem směl navštívit nejen pouť, ale setkat se i se svým nejlepším kamarádem Slávkem. Ten později dokonale využíval praktické zkušenosti nabyté v Polné. Stal se vyhledávaným znalcem obchodní činnosti v Českých Budějovicích.

Na Mrkvancovou pouť v třetím tisíciletí zavítají opět tisíce lidí z blízkého i dalekého okolí. Mnozí využívají i možnosti přepravit se do Polné vlakem. Ač byla lokální doprava na trati Polná - Dobronín před více jak dvaceti lety zrušena, o pouti vždy mimořádně funguje. Atrakcí je mnoho a odpovídají dnešní moderní době, včetně „hudebního“ hluku od rána až do pozdního večera.

Domnívám se, že je škoda, že se téměř ztratila pouťová mrkvová výzdoba, která k polenské pouti neodmyslitelně patří. Na tradici by se zapomínat nemělo; i ta patří k místnímu folklóru a ke kulturnímu dědictví národa. Mrkve se nad vchody domů objevují již vzácně. Ještě, že některé ženy z Polné nezapomínají na tradiční mrkvancové buchty, ty jsou totiž opravdovou polenskou specialitou.

Ze sbírky polenských pověstí

Do archivu Klubu Za historickou Polnou soustřeďují jeho členové také pověsti, pohádky a povídky z našeho regionu. Sbírká se již utěšeně rozrůstá. Redakce se proto rozhodla zařazovat méně známé pověsti na stránky našeho sborníčku. Do tohoto čísla jsme pro Vás vybrali tři kratší pověsti, které do archivu věnoval Zdeněk Jaroš z Poděšína. Tyto pověsti jsou původně zaznamenány v *Domovopisném sborníku Obecné školy v Nížkově*, založeném v roce 1927 (rukopisné záznamy jsou od učitelů Th. Hamerského /s. 1-185/ a Jar. Grodla /s. 186-197/).

Povídáčky jsou psány místním (polenským) podřečím; první má název

Vo desátku

Celá kolátora dávala devět set mír vofsa a žita. A dyš přivezli špatně vypucovaný vobilí na nižkofskou faru, tak museli vzít fofry a po druhý pucovat. A to fšecho se vodvezlo do Polný na děkanství. To bylo lepší než ňákej dvůr. Na polenským děkanství dávali desátej mandel žita, ječmena a vofsa. Učiteli, co byli f tejh vopcích, to mněli pod moci. A přáli jim sedláci napřed a pozadu. Řikalo se jim vytejkači. Mněli pohodlí celej rok veskrz. Po žněch museli sedláci nechat mandele stát na poli, aš přišel vytejkač a mandele zapsal, kolik je mandel u kerýho. Napřed to musel vodvest děkanovi a pak teprvá sobě. Ale sedláka ani čert nevošidí. Hospodáři dali vytejkačům jest a pit a ešči peníze, aby mohli dat špatnějši vobilí děkanovi. Sobě událi velký mandele a malej mandel vodvezli na děkanství. Po žněch jim zase dávali za to slepice, prasátka, husy a vejce. Tenkrát mněli sedláci velký břemena, bodejť by nemněli. Museli dávat vejmněnek rodičům, jezdit na robotu a dávat desátky a vyplátět čeled'. Ted' dělají sedláci páni. Tenkrát byla svatá sprostnost v jídle a ve fšem proti ted'. (V roce 1897 vypravoval Jan Němec z Rosičky, 81 let starý).

Druhá pověst je nadepsána

Jak se pomáhá kravě vod učarování

Nebožka bábička mně povidala, že koupili kravu z Rudolca. A vona vám mněla takový velký vemeno, jako putnu. „Dyš sem ju chtěla dojit“, povidala bábička, „dójila samou kref. Mněla učarovany fšecho, to vim jistě. Šla sem do Jihlavy ke katovi a kat mně povidá, že je to pravda.“ A že jí pomuže, že ji vokáže tu, co jí

uškodila, tu čaroděnici. „Dejte uvařit mléko, cihle rozpalte a to mléko na ně vylejt. Na kerou stranu to mléko pude, tak vot tý strany čaroděnice přide. F kolik hodin to budete dělat, f tolik hodin přide do vašeho domu druhej den. Teť tu cihlu zas vemte a hodně ju škrábejte, a tu bude i vona poškrábaná, pak ju poznáte.“ Druhej den k ni přišla žebračka z Polný a mněla starou bolest, byla poškrábaná vod narození. A bábička dala ji vošatku kroupek, aby ji nigdá neuškodila. Vona byla chytrá, vo ničem nevěděla a bábičce se v duchu vysmála. (V roce 1897 vypravoval domkář Tomáš Pařík z Poděšína, 61 let starý).

Náš malý soubor zakončíme pověstí

Vo strašidle

Je tomu ale dvacet roku, zemřel f Polný děkan. No, zemřel, a byla pověst, že straší. Viděli lidi chodit po cestě vod Hrbova k Polný člověka bez hlavy. A, a tak přisoudili, že to bude zemřelej děkan. Dyš to dlouho trvalo, tak se dvě domluvili, že ho budou vartovat. Byla tam f poli zarada, a f tý zaradě bylo moc švestek. Ták voni u tý zarady na to strašidlo čekali. To strašidlo vychádělo dycky s tý zarady. Jak vyšlo, voni ho chytli a strhli mu plášť z hlavy - von mněl na hlavě plášť a viděl - a viděli, že je to s Polný jeden nožíř. Von chodil do tý zarady řezat suky ze švestek a s tejh suku dělal křenky k nožum. Tak ho vodvedli do Polný, a von byl za to soudně potrestanej. A vod tý doby tam nestrašilo. (V roce 1899 vypravoval František Štohanzl ze Špinova, 65 let starý).

připravil Jan Prchal

Objednejte si v nakladatelství Linda Polná:

Richard Cila: **100 let místní dráhy Dobronín-Polná 1904 - 2004**. Fundovaně zpracovaná publikace známého autora železniční tematiky; průvodce historií známé lokální dráhy na Vysočině; nepostradatelná knížka pro milovníky historického vývoje železničních vozidel a české železnice; lepená brožura, vyd. 2004, 120 stran, řada černobílých a barevných obrazových příloh; 95,- Kč.

Milan Šup a Jan Prchal: **Polenské pivovary, hospody a hospůdky**. Zvláštní číslo sborníku Polensko vyšlo koncem roku 2004; publikace mapuje historický vývoj vaření piva ve třech pivovarech v Polné; ve druhé části je zmíněna tradice polenských hospod, kde se také mj. hrálo amatérské divadlo či pořádala „Česká beseda“; sešitové vydání má 55 stran a 29 zajímavých příloh; 50,- Kč.

Jan Prchal: **Rybník Peklo v Polné**. Historie a současnost největší vodní plochy na Polensku; 12 stran, 4 obr. přílohy, 10,- Kč.

HASIČSKÁ STRÁŽ

Věstník hasičských žup VI. hasičského kraje.

(Župa 2., 16., 35., 46., 63., 76., 77., 114., 131., 140.)

Řídí redakční rada. Předseda a odpovědný redaktor Václ. Dřevo, řídící učitel v Janovicích u Polné.

Mzilatel a vydavatel: Hasičská župa Polná č. 140 v Polné. Redakce a administrace v Janovicích u Polné. Časopis je poštován u pošt. úř. v Polné. Všechny platby zasílají se slož. na Občanskou záložnu v Polné. Kdo si ponechá jedno-úložkové číslo jest považován za odběratele. Výpověď písemně. Pouhé vrácení pozdějších čísel nestačí. Novinová sazba povolena ředitelstvím pošt a telegrafů v Pardubicích pro »Hasičskou stráž« pod. č. 61829 IV. - 1936. Podací poštovní úřad Polná. Otiak článků a zpráv jest dovozen jen s udáním pramene.

titulní strana věstníku Hasičská stráž (k článku S. Sobotky
Učitel a hasičský funkcionář Václav Dřevo)

karikatura V. Dřevo z týdeníku Havlíčkův kraj